

Barbara Pawłowska

**MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA NAUKOWA
IERIGŻ-PIB PT. „KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARKI
W KONTEKŚCIE DZIAŁAŃ POLITYKI SPOŁECZNEJ”**

[słowa kluczowe: Program Wieloletni, ekonomia, konkurencyjność, gospodarka, polityka społeczna]

Streszczenie

Prezentowano przebieg międzynarodowej konferencji pt. „Konkurencyjność gospodarki w kontekście działań polityki społecznej”, zorganizowanej w dniach 22-24 czerwca 2016 r. przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy. Konferencja odbyła się w ramach Programu Wieloletniego na lata 2015-2019. Wśród uczestników znaleźli się reprezentanci zarówno krajowych, jak i zagranicznych instytutów naukowo-badawczych, uczelni wyższych, praktyki gospodarczej czy świata polityki.

* * *

W dniach 22-24 czerwca 2016 r. w ośrodku Windsor w Jachrance pod Warszawą odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa pt. „Konkurencyjność gospodarki w kontekście działań polityki społecznej”. Konferencję zorganizował Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy w ramach Programu Wieloletniego 2015-2019 „Rolnictwo polskie i UE 2020+. Wyzwania, szanse, zagrożenia, propozycje”.

Wśród uczestników znaleźli się reprezentanci zarówno krajowych, jak i zagranicznych instytutów naukowo-badawczych, uczelni wyższych, praktyki gospodarczej czy świata polityki. W konferencji wzięli udział przedstawiciele z: Institute of Agricultural Economics in Sofia (Bułgaria), University of National and World Economy (Bułgaria), University of Forestry Faculty of Agronomy (Bułgaria), Agricultural University in Plovdiv (Bułgaria), Institute of Agricul-

tural Economics and Information (Czechy), Czech University of Life Sciences (Czechy), LEI Wageningen UR (Holandia), Waseda University (Japonia), National Institute for Economic Research (Mołdawia), Rosyjska Akademia Nauk (Rosja), Bucharest University of Economic Studies (Rumunia), Institute of Agricultural Economics (Rumunia), University of Kragujevac (Serbia), University of Novi Sad (Serbia), Institute of Agricultural and Food Economics (Słowacja), National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Ukraina), Institute of Agrarian Economy (Ukraina) oraz Hungarian Research Institute for Agricultural Economics (Węgry). Swoich reprezentantów miało również wiele instytucji krajowych, takich jak: Agencja Nieruchomości Rolnych, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Agencja Rynku Rolnego, Ambasada Niemiec, Bank BGŻ BNP Paribas S.A., Centralna Biblioteka Rolnicza im. M. Oczapowskiego, Centrum Ekonomiki Rolniczej i Obszarów Wiejskich Sp. z o.o., Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – PIB, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Rolników, Komitet Rolnictwa i Obrotu Rolnego Krajowej Izby Gospodarczej, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie im. Hugona Kołłątaja, Uniwersytet Rzeszowski, Uniwersytet w Białymstoku, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Uniwersytet Zielonogórski oraz Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny.

Pierwszy dzień konferencji

Wykład inaugurujący konferencję wygłosił prof. Andrzej Kowalski, dyrektor IERiGŻ-PIB. Wystąpienie zatytułowano „Dylematy polityki rolnej i polityki społecznej”. Zarysowano podstawowe cele polityki gospodarczej i społecznej z podkreśleniem konieczności ich równoważenia i rozpatrywania przez rząd jako jedność. W kontekście współczesnych problemów cywilizacyjnych, takich jak niekorzystne zjawiska demograficzne czy nierówności w płacach i dochodach, postawiono pytanie o wpływ globalizacji na kwestię ubóstwa. Z jednej strony globalizacja stanowi szansę wyrwania się z kręgu gospodarczej zapaści, z drugiej natomiast prowadzi do swoistej polaryzacji (wyraźnego zaznaczania się różnic) między regionami skrajnie ubogimi a obszarami nieprawdopodobnie

bogatymi. Konieczne staje się zatem przywrócenie kwestii nierówności jako centralnego problemu rozważanego w analizach ekonomicznych, co w przypadku projektowania długookresowej polityki gospodarczej sprowadza się do uwypatnienia znaczenia kapitału ludzkiego i społecznego.

Kolejnym wykładem było wystąpienie dra Czesława Siekierskiego pt. „Konkurencyjność europejskiego rolnictwa w kontekście działań globalizacyjnych i integracyjnych”. Zwrócono uwagę na istniejące zależności między globalizacją i integracją europejską a rozwojem rolnictwa. Podjęto się zdefiniowania problemów wynikających z globalizacji, takich jak nasycenie rynków i w konsekwencji potrzebę ekspansji handlowej, konieczność upowszechniania nowoczesnych rozwiązań technologicznych i innowacji, zapewnienie wzrostu dobrobytu w krajach rozwijających się oraz podtrzymanie obecnego poziomu w krajach rozwiniętych, marginalizacja rolnictwa i rzemiosła czy też wzrostu wpływu korporacji transnarodowych na zmiany zachodzące w gospodarce światowej. Odniesiono się do Wspólnej Polityki Rolnej jako awangardy w rozwoju rolnictwa, wskazując negocjacje handlowe w ramach WTO oraz TTIP jako podstawowe zewnętrzne uwarunkowania jej realizacji.

Sesja I

Pierwszą sesję rozpoczęło wystąpieniem dra Norberta Potori pt. „Społeczny aspekt zmian struktury gospodarstw w krajach postsocjalistycznych po ich przystąpieniu do UE”. Przedstawiono najważniejsze kierunki przekształceń strukturalnych gospodarstw rolnych na Węgrzech, do których zaliczono zmniejszenie się liczby gospodarstw rolnych, zwiększenie ich powierzchni, rozwój specjalizacji, wzrost kapitałochłonności, zmniejszanie się liczby ludności rolniczej, zwiększanie się poziomu zatrudnienia kobiet w rolnictwie, a także wzrost kapitału społecznego. Zmiany te określono jako złożone zjawisko zachodzące w poszczególnych krajach UE w różnym tempie, stąd ustalenie determinant tych zmian jawi się jako podstawowe zadanie przy projektowaniu polityki rolnej.

Kolejnym było wystąpienie prof. Wojciecha Jóźwiaka pt. „Niewielkie gospodarstwa rolne: problem społeczny czy gospodarczy”. Przedstawiono wyniki analizy sytuacji ekonomiczno-gospodarczej gospodarstw rolnych o wielkości ekonomicznej 4 SO (ang. *Standard Output*). Na podstawie danych dotyczących struktury dochodów, średniej wielkości gospodarstw, zasobów ziemi, jakości kadry kierowniczej, nakładów pracy, wyposażenia w mechaniczną siłę pociągową, struktury wykorzystania użytków rolnych oraz organizacji i intensywności produkcji przeprowadzono analizę porównawczą gospodarstw o wielkości

4, 25 i 50 SO. Konkluzją było stwierdzenie braku możliwości jednoznacznego rozstrzygnięcia, czy małe gospodarstwa rolne stanowią współcześnie w Polsce problem społeczny czy gospodarczy.

W trzecim wykładzie prof. Věra Majerová odniosła się do doświadczeń czeskich w aspekcie realizacji polityki społecznej. W referacie pt. „Ekonomiczny i społeczny kontekst bieżącej polityki społecznej w Republice Czeskiej” omówiono cele, narzędzia, instytucje i obszary działania wdrożonej polityki społecznej. Zwrócono uwagę na nierozłączność kwestii polityki społecznej i funkcjonowania gospodarki. Z jednej strony sprawna gospodarka umożliwia realizowanie zamierzonej polityki społecznej, z drugiej zaś działania polityki społecznej uaktywniają kapitał ludzki, co wpływa na rozwój gospodarki. Podstawowymi zadaniami polityki społecznej realizowanej na obszarach wiejskich staje się więc dostosowanie struktury i działań organizacji społecznych do potrzeb lokalnego rynku pracy, wsparcie rozwoju infrastruktury technicznej oraz wspieranie związków międzypokoleniowych w społeczności wiejskiej.

Sesję pierwszą zakończono wykładem dra Hansa Vrolijk pt. „Potrzeby w zakresie polityki i badań naukowych dotyczące społecznego i środowiskowego aspektu funkcjonowania gospodarstw”. W wystąpieniu zwrócono uwagę na kwestie opłacalności produkcji żywności, zrównoważenia zarządzania zasobami naturalnymi czy zrównoważenia rozwoju terytorialnego, warunkujące cele do przeprowadzenia reform dotyczących zwiększenia konkurencyjności i efektywności oraz poprawy zrównoważenia. Zwrócono uwagę, iż na poziomie UE brak jest danych dotyczących gospodarstw rolnych, które umożliwiłyby konstrukcję uniwersalnego wskaźnika poziomu zrównoważenia. Istniejącą lukę mają wypełnić badania międzynarodowego programu FLINT, którego celem jest zdefiniowanie ujednoliconego wśród krajów UE zestawu danych dotyczących zagadnień ekonomicznych, środowiskowych, społecznych i innowacyjnych w różnych strukturach administracyjnych.

Sesja II

Kolejną sesję rozpoczęto wystąpieniem prof. Alexandru Stratan i dr Anatolie Ignat pt. „Znaczenie migracji z obszarów wiejskich w poszukiwaniu pracy dla zrównoważonego rozwoju rolnictwa w Republice Mołdawii”. Zwrócono uwagę, iż ze względu na nadwyżkę siły roboczej w rolnictwie, migracje wewnętrzne i zagraniczne przynoszą pozytywne skutki, wśród których wymienia się zrównoważenie rynku pracy, fuzje nowoczesnych technologii oraz zwiększenie przepływów pieniężnych, stanowiących źródło zewnętrznego finansowania.

Jako główne działanie polityki społecznej w odniesieniu do rolnictwa wskazano zatem dywersyfikację działalności na obszarach wiejskich, co pośrednio powinno zapewnić wzrost gospodarczy obszarów wiejskich i poprawę jakości życia na tych terenach.

Drugim był wykład dr hab. Agnieszki Wrzochalskiej, prof. IERiGŻ-PIB pt. „Przemiany społeczne na obszarach wiejskich w Polsce”. W referacie przedstawiono wyniki ankiety przeprowadzonej w gospodarstwach rolnych z 72 polskich wsi dotyczącej przemian społecznych zachodzących na obszarach wiejskich. Stwierdzono zachodzącą homogenizację (ujednolicanie się) środowiska wiejskiego i miejskiego, przejawiającą się w wyraźnie zarysowanym procesie starzenia się społeczeństwa, znaczącym wzroście poziomu wykształcenia ludności wiejskiej, poprawie wyposażenia mieszkań na wsi, a także we wzroście aktywności społecznej oraz zaangażowania w sprawy lokalne mieszkańców wsi.

Kolejnym było wystąpienie prof. Nidal Shaban pt. „Wskaźniki i deskryptory zrównoważonej edukacji rolniczej w Bułgarii”. W referacie przedstawiono założenia oraz wstępne wyniki badań prowadzonych w ramach międzynarodowego projektu ISLE, w którym uczestniczą uczelnie, instytuty i przedsiębiorstwa z 32 krajów europejskich. Celem projektu jest wdrażanie na poziomie szkolnictwa wyższego koncepcji zrównoważonego rozwoju.

Drugą sesję zakończył wykład dr hab. Barbary Chmielewskiej, prof. IERiGŻ-PIB pt. „Zmiany jakości życia na obszarach wiejskich”. Na podstawie wyników europejskiego badania dochodów i warunków życia (EU-SILC) oraz badania budżetów gospodarstw domowych prowadzonego przez GUS oceniono zmiany jakości życia ludności wiejskiej w Polsce po akcesji do UE. W ocenie uwzględniono sytuację finansową respondenta (dochody, wydatki, sytuację mieszkaniową, itp.) oraz ocenę subiektywną, zaś wyłączono wskaźniki środowiskowo-klimatyczne oraz ocenę walorów obszarów wiejskich. W badanym okresie (2006-2014) stwierdzono poprawę – również względem ludności miejskiej – sytuacji dochodowej ludności wiejskiej. Nadal negatywnie oceniono jednak wyposażenie mieszkań na obszarach wiejskich w podstawowe instalacje techniczne oraz dobra trwałego użytku, takie jak Internet czy telewizja satelitarna i kablowa. Za gorsze, w porównaniu do miast, uznano również warunki infrastruktury komunikacyjnej. Rekomendacją jest zatem poprawa wyposażenia w infrastrukturę techniczną, drogową, wodną, kanalizacyjną i gazową, co przyczynić się ma nie tylko do poprawy jakości życia, ale również powstania nowych miejsc pracy na terenach wiejskich.

Drugi dzień konferencji

Sesja III

Trzecią sesję otworzyło wystąpienie prof. Masahiko Gemma oraz dra inż. Mariusza Hamulczuka pt. „Wzrost produktywności w rolnictwie Unii Europejskiej: implikacje polityki dla polskiego rolnictwa”. W referacie przedstawiono konstrukcję wskaźnika TFP w oparciu o model wzrostu Solow’a oraz zaprezentowano wyniki uzyskane dla poszczególnych krajów UE, które odniesiono również do wielkości zatrudnienia oraz wsparcia dochodów. Podsumowując przeprowadzoną analizę, stwierdzono, iż wzrost TFP jest wyższy w krajach otrzymujących mniejsze wsparcie, co może wskazywać na nieskuteczność polityki dotowania gospodarstw rolnych dla wzrostu produktywności w rolnictwie.

Kolejnym wykładem w tej sesji było wystąpienie Ondřeja Chaloupka, dr Marie Pechrová oraz prof. Thomáša Doucha pt. „Ocena projektów Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich w Republice Czeskiej”. Na tle charakterystyki uwarunkowań środowiskowo-klimatycznych omówiono wyniki podstawowych wskaźników ekonomicznych i społecznych w Czechach i Bułgarii. Przedstawiono założenia, cele oraz wielkość nakładów finansowych Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

W ostatnim wystąpieniu dr Justyna Góral odniosła się do kwestii płatności kompensacyjnych w kontekście polityki społecznej. W wykładzie pt. „Płatności ONW jako instrument realizacji celów konkurencyjnych i społecznych” scharakteryzowano zasadnicze problemy gospodarstw na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW) oraz cele adresowanych do nich płatności. Na podstawie dokonanego przeglądu literatury stwierdzono, iż brak płatności kompensacyjnych skutkowałby większą degradacją środowiska, zniszczeniem lokalnych więzi społecznych oraz pogłębieniem się ujemnego salda migracji.

Sesja IV

Kolejną sesję rozpoczęło wystąpienie inż. Márii Jamborová oraz dra Slávka Križová pt. „Ekonomiczne i społeczne aspekty sektora rolno-spożywczego w Słowacji”. Celem referatu było omówienie zmian ekonomiczno-społecznych, jakie zaszły w sektorze rolnym i przemyśle spożywczym po akcesji Słowacji do UE. Skoncentrowano się przede wszystkim na analizie wielkości produkcji, dochodów, wsparcia oraz zatrudnienia. Podsumowując, oceniono sytuację ekonomiczną w przemyśle spożywczym jako zdecydowanie lepszą od kondycji sektora rolnego na Słowacji.

Drugi wykład pt. „Bezpieczeństwo żywnościowe w Rumunii – czynniki determinujące oraz obszary wrażliwe” poprowadziły dr Monica Mihaela Tudor oraz dr Cecilia Alexandri. Wystąpienie stanowiło prezentację wyników analizy na poziomie całego kraju oraz pojedynczych gospodarstw domowych dotyczącej czterech wymiarów bezpieczeństwa żywnościowego, tj. dostępności, stabilności dostaw, jakości oraz wykorzystania żywności. W kontekście bezpieczeństwa żywnościowego Rumunii priorytetami strategicznymi są zatem wzrost konsumpcji produktów o niskiej samowystarczalności (wieprzowina, warzywa, owoce) oraz osiągnięcie przez państwo statusu eksportera żywności.

Kolejnym było wystąpienie dra Roberta Mrocza pt. „Społeczno-ekonomiczne uwarunkowania poprawy wydajności pracy w polskim przemyśle spożywczym na tle krajów Unii Europejskiej”. Analizie poddano potencjał gospodarczy Polski (ludność, wielkość PKB oraz wydajność pracy w przemyśle spożywczym) w porównaniu do innych krajów UE w latach 2004-2014. Stwierdzono, iż w ostatniej dekadzie dystans w wydajności pracy w przemyśle spożywczym między Polską a krajami UE-15 uległ zmniejszeniu, przy jednocześnie nadal wyraźnych różnicach w wysokości wynagrodzenia pracowników tego sektora.

Ostatnim wystąpieniem czwartej sesji był wykład prof. Borysa Frumkin pt. „Rosyjskie embargo żywnościowe: wpływ na krajowy sektor rolno-żywnościowy”. Omówiono zmiany, jakie zaszły w rosyjskim sektorze rolno-spożywczym po nałożeniu w 2014 r. embargo na import produktów rolnych. Stwierdzono wyraźnie negatywny wpływ wprowadzonego zakazu, objawiający się przede wszystkim wzrostem cen, zmniejszeniem siły nabywczej, wzrostem wydatków na żywność w relacji do dochodów, pogorszeniem jakości produktów, wzrostem naturalizacji konsumpcji oraz wzrostem inflacji. Zaznaczono jednak, iż skutki wprowadzonego embargo mogą przynieść pozytywne efekty dla rosyjskiego sektora rolno-spożywczego.

Trzeci dzień konferencji

Sesja V

Piątą sesję rozpoczęto wystąpieniem dra hab. Marcina Gospodarowicza, prof. IERiGŻ-PIB pt. „Ocena spójności terytorialnej pod względem społecznym i gospodarczym gmin w Polsce”. W referacie odniesiono się do kwestii spójności terytorialnej jako kategorii rozwoju przestrzeni w polityce krajowej i europejskiej, oceny poziomu rozwoju gospodarczego i społecznego obszarów wiejskich

w Polsce oraz terytorializacji jako istotnego elementu spójności społecznej i gospodarczej obszarów wiejskich. Definiując spójność za pomocą trzech wymiarów (ekonomicznego, społecznego i regionalnego), przedstawiono mierniki poszczególnych rodzajów spójności oraz zaprezentowano wyniki wskaźników poziomu rozwoju gospodarczego i społecznego w województwach w 2014 r.

Drugim w tej sesji był wykład dr hab. Adrian Agapie pt. „Funkcjonowanie sieci analitycznej jako narzędzia rozwoju Tematycznych Sieci dla Innowacyjnych Modeli Gospodarczych w Rolnictwie”. W wystąpieniu zwrócono uwagę na nieefektywny sposób rozpowszechniania wyników prowadzonych przez naukowców

Fot. 1. Międzynarodowa konferencja naukowa IERiGŻ-PIB pt. „Konkurencyjność gospodarki w kontekście działań polityki społecznej”

badan. Celem wystąpienia było przedstawienie zasad działania proponowanego narzędzia umożliwiającego optymalny transfer wiedzy i umiejętności.

Kolejnym był wykład prof. Włodzimierza Rembisza oraz dr inż. Agnieszki Bezat-Jarzębowskiej pt. „Relacje cen, rzadkości i produktywności czynnika ziemi – implikacje społeczno-ekonomiczne”. Dokonano analizy relacji cen ziemi i produktywności tego czynnika produkcji w odniesieniu do wielkości zasobów w wybranych krajach UE w latach 2007, 2010 i 2013. Stwierdzono równoległy i wzajemnie zależny wzrost ceny i produktywności analizowanego czynnika, będący zgodnie z prawami rynku wynikiem racjonalnej reakcji producentów na jego ubytek. Stąd, wskazane zależności powinny znajdować odzwierciedlenie w zmianach strukturalnych i społecznych na obszarach wiejskich oraz w regulacjach obrotem ziemią i organizacji rynku ziemi.

Ostatnim wykładem było wystąpienie prof. Drago Cvijanović pt. „Analiza konkurencyjności Serbii w zakresie pozyskiwania inwestycji w rolnictwie i agroturystyce”. Scharakteryzowano warunki środowiskowo-klimatyczne oraz wskaźniki ekonomiczno-społeczne. W wystąpieniu szczególną uwagę poświęcono licznym w Serbii gospodarstwom o niewielkich rozmiarach, niespecjalizującym się w produkcji rolnej, ale oferującym wysokiej jakości produkty regionalne, które to gospodarstwa mogą wpłynąć na aktywizację bezrobotnych na obszarach wiejskich.

Sesja VI

Ostatnią sesję konferencji IERiGŻ-PIB rozpoczął wykład dr hab. Marioli Kwasek, prof. IERiGŻ-PIB pt. „Zrównoważona konsumpcja żywności sposobem na zmniejszenie marnotrawstwa żywności”. Zdefiniowano pojęcie marnotrawstwa żywności oraz bezpieczeństwa żywnościowego. Przedstawiono skalę strat żywności w Europie i na świecie oraz wyniki wskaźników dotyczących zjawiska głodu i niedożywienia na świecie. Jak stwierdzono, kluczową kwestią dla powstrzymania marnotrawstwa żywności jest koncepcja zrównoważonej produkcji i konsumpcji.

Kolejnym było wystąpienie prof. Dimitre Nikolova pt. „Ocena ekonomicznych skutków ograniczenia użycia neonikotynoidów oraz zachowań producentów słonecznika i kukurydzy w Bułgarii”. W wystąpieniu przedstawiono – w oparciu o poziom kosztów i cen ziarna – wyniki analizy poziomu dochodów utraconych na skutek ograniczenia zużycia neonikotynoidów, będących składnikiem pestycydów wykorzystywanych w produkcji słonecznika i kukurydzy.

W trzecim wystąpieniu inż. Marie Trantinová wygłosiła wykład pt. „Ekonomiczny kontekst wpływu zmian klimatycznych i ocena proponowanych działań adaptacyjnych w regionie Południowych Moraw”. Przedstawiono cele, działania i rezultaty finansowanego ze środków norweskich projektu realizowanego w Morawach Południowych, dotyczącego planowania, monitoringu oraz działań informacyjno-edukacyjnych w zakresie dostosowania terytorium do zmian klimatycznych ze szczególnym naciskiem na rolnictwo, leśnictwo i zarządzanie krajobrazem. W perspektywie 2040 r. oczekiwanym efektem realizacji projektu ma być zahamowanie erozji wodnej wierzchniej warstwy gleby, zachowanie składników odżywczych w glebie oraz zatrzymywanie wody w krajobrazie.

Ostatnim wykładem w sesji było wystąpienie dr Teodory Stoeva pt. „Zintegrowane Gospodarowanie Wodą w Republice Bułgarii – stan obecny i priorytety”. Celem wykładu była charakterystyka gospodarki wodnej z uwzględnieniem wpływu na zróżnicowanie krajobrazu rolniczego. Podjęto kwestię ochrony wód i zapewnienia ich odpowiedniej jakości oraz zwrócono uwagę, iż zintegrowane zarządzanie zasobami wodnymi zapewnia osiągnięcie społeczno-gospodarczego dobrobytu.

Na zakończenie sesji prof. Andrzej Kowalski, dyrektor IERiGŻ-PIB, podziękował za udział w konferencji, burzliwe dyskusje oraz inspirujące wymiany myśli.